

**Міністерство освіти і науки України
Комуніальний заклад вищої освіти
«Дніпровський педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»**

**Навчально-методична картка заняття №
Назва та № спеціальності 012 «Дошкільна освіта»**

Предмет: Українська мова

Тема Пунктограми при непрямій мові. Перебудова прямої мови у непряму і навпаки

Тип заняття: практичне

Мета заняття повторити відомості про непряму мову як засіб передачі чужої мови, навчити знаходити у висловлюваннях речення з непрямою мовою; удосконалювати вміння правильно інтонувати й розставляти розділові знаки в реченнях з непрямою мовою; розвивати творчі вміння замінювати пряму мову на непряму.

Роздатковий матеріал: конспект, інструкції до практичного заняття

ТЗН комп'ютерне забезпечення

Література:

Основна

1. Ладоня В.О. Українська мова. Підручник для підготовки молодших спеціалістів вищих навчальних закладів. – К.: Вища школа, 2001.
2. Ющук І.П. Українська мова. Практикум з правопису української мови. – К.: Освіта, 2007
3. Зубков М. Українська мова. Універсальний довідник. – Харків: ВД «ШКОЛА» 2009.
4. Новий довідник: Українська мова. Українська література. –К.: ТОВ «КАЗКА», 2008.

Додаткова: Залікові знання з української мови. 10-11 кл. –К.»Шкільний світ» 2006

1. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови ВД «Освіта» 2012

Інструкція до практичного заняття

Тема Пунктограми при непрямій мові. Перебудова прямої мови у непряму і навпаки

Мета подати повторити відомості про непряму мову як засіб передачі чужої мови, навчити знаходити у висловлюваннях речення з непрямою мовою; удосконалювати вміння правильно інтонувати й розставляти розділові знаки в реченнях з непрямою мовою; розвивати творчі вміння замінювати пряму мову на непряму.

Обладнання інструкції до практичного заняття

Хід роботи

I. Підготовча частина.

1. Організаційний момент. Мотивація навчальної діяльності.

II. Основна частина.

2.1. Ознайомлення з темою, метою і завданнями заняття;

2.2. Актуалізація опорних знань;

1)Бесіда:

Що називається непрямою мовою?

У чому різниця між прямою мовою і непрямою?

Які частини входять до речень із непрямою мовою?

Які розділові знаки ставляють при непрямій мові?

Які є способи заміни прямої мови непрямою?

2.3. Сприймання й усвідомлення матеріалу

Робота з таблицею

Розглянути таблицю. Розказати про особливості заміни різних за метою висловлювання речень прямої мови непрямою

Речення прямої мови	Засоби зв'язку	Приклади	
		Пряма мова	Непряма мова
Розповідне	сполучники: що, ніби, щоб	Передихнула, промовила вголос: «Я вільна» (Р.Іваничук)	Передихнула, промовила вголос, що вільна
Питальне	сполучники чи сполучні слова: хто, що, який, чий, котрий, де, коли, як тощо	«А куди ви їдете, люди добрі?» — осмілився спитати Павлусь (А.Чайковський)	Павлусь осмілився спитати, куди вони їдуть
Спонукальне	сполучник щоб	«Тосю, ану йди сюди!» — закричав	Юрко закричав, щоб Тося підійшла.

Скласти речення з прямою мовою, різні за метою висловлювання. Замінити їх на речення з непрямою мовою.

Вправа №1 Прочитати речення. Проаналізувати їх, визначивши слова автора та пряму мову. Пояснити розділові знаки.

1. «Що ж ти, Петре, стоїш, заступаючи півнебокраю?» (О. Забужко). 2. «У справжньому художньому творі не можна вийняти один вірш, одну строфу, одну фігуру, один такт із свого місця і поставити в інше»,— зазначав Лев Толстой. 3. Кажу дітям: «Подивімося в небо...» (В. Сухомлинський). 4. В одній зі своїх статей письменник Сергій Носань гнівно запитує: «Чому ж ми самі часто нехтуємо мовою материнською, цим скарбом, з якого виростаємо?» 5. «Любіть Україну, всім серцем любіть!» — закликав Володимир Сосюра.

- Перебудувати подані речення у складні. Записати їх. Що змінилося?

- Зробити синтаксичний розбір трьох складних речень (на вибір).

Вправа № 2 Лінгвістичне дослідження з творчим завданням

Прочитати текст. Визначити тип і стиль мовлення. Поділити текст на абзаци, скласти план висловлювання.

Був у Романовім садку куток, повитий особливою таємничістю, доступний, мабуть, лише бджолам та сонцю. Там, поблизу ставочка, що його дядько Роман викопав власними руками, росло кілька дерев, чимось йому найдорожчих, і з-поміж них одна яблунька, видно, і зовсім рідкісна, про яку він сам говорив з помітним хвилюванням, що вона повинна вродити... Тож і ми щоразу поглядали від колодязя в той бік і все ждали, доки вона вродить, і аж якимось внутрішнім трепетом були ми пройняті, коли одного літа помітили, як звідти, з-поміж яблуневого листя, починає проглядати щось наче живе, сміється червоною щічкою, ні на які інші плоди не схоже, справді ніби росаю та зорею вмите! А що воно там уродило, то таємниця з таємниць!.. І ось настав наш час! І від Романових яблук на стовпцях польова доріжка змінюється на наших очах: сіра, буденна, у пилюці, вона стає зовсім інакшою — лежить між стернями вже весела, святкова, до самої Тернівщини вся просто засвітилася від тих яблук! Увесь степ сьогодні наче повен радості, повен серпневого світла й простору. Лише коли дядько Роман зникне за пагорбом, ми пружко зриваємося разом на ноги, щасливо зшаленілі, вчимося чимдуж від стовпа до стовпа, на льоту, як вершники, хапаючи те, що для нас так розкішно вродило на голих цих стовпчиках придорожніх! (За О. Гончаром).

- Поміркувати, які речення можна перебудувати на речення з прямою мовою. Записати утворені речення. Пояснити розділові знаки.

Вправа № 3 Дослідження-відновлення

- Відновити речення: переставити їхні частини так, щоб вийшли речення з непрямою мовою. Вставити необхідні сполучники і сполучні слова. Аргументувати свій вибір. Записати в зошит.

1. Молодий Горпищенко, як їхній степ, приїжджаючи до батька у відпустку, ніщо йому так не пахне, льотчик реактивної авіації, говорив (За О. Гончаром).
2. Де поділо жита ^ поле, ходить вітер і пита з болем (За В. Сосюрою).
3. Весна...ще одна весна, Світлана Кузьмівна, трохи сумно, сказала замріяно й (За В. Стусом).
4. Сповнені безутішного смутку й щемливої ніжності рядки, у грізний час війни, матері забуть не може, Павло Тичина написав (За А. Шевченком).
5. Сказав щиглику спати, подумав хлопчик, так не буде холодно (За О. Донченком).
6. Люди — це завжди діти своїх матерів, Максим Горький якось сказав (За А. Шевченком).

Зробити фонетичний розбір виділених слів.

Вправа № 4

Прочитати текст мовчки. Визначити, які типи мовлення поєднано в тексті. Які художні засоби використав письменник для змалювання краси місцевості Псла?

Псло! Якою таїною віє від назви твоєї. Ти весь сповнений загадковості і чар. Хто тільки не милувався твоєю красою, хто не віддавав тобі свого серця! Великий композитор Петро Чайковський на твоїх берегах заслуховувався народними українськими піснями, вбирав їх у розтривожену душу. Тут, у мальовничому запсільському селі Низи, він творив свою чарівну оперу «Черевички» за мотивами повісті Миколи Гоголя. У хвилини творчого злету чародій музики зворушено говорив: «Я дуже люблю це місце! Це долина чудової річки Псьол...».

Мальовничою розлогістю берегів Псла захоплювався Антон Чехов, мандруючи від Лебедина до Гадяча і далі на Сорочинці. І меркла в його очах розкішна краса Криму, відступала перед незрівнянною, незайманою красою Псла... «Що за місця? Я просто зачарований!» — захоплено говорив великий майстер. І мріяв купити собі хату в запсільському селі, щоб там жити і творити.

- Виписати речення з прямою мовою і перебудувати на речення з непрямою мовою. Записати їх.

- Зробити словотвірний розбір виділених слів.

- Розвиток мовлення з творчим завданням. Переказати текст, доповнюючи його спогадами (прочитаною, побаченою або почутою інформацією) про красу своєї місцевості. Ужити речення з непрямою мовою

III Підбиття підсумків.

Тестова робота. Підручник ЗНО О.Білецька ст.520-521

IV Алгоритм подальших дій

- домашнє завдання повторити всі відомості про пряму та непряму мову, зміни прямої мови на непряму

Тема Пунктограми при непрямій мові. Перебудова прямої мови у непряму і навпаки

Мета подати повторити відомості про непряму мову як засіб передачі чужої мови, навчити знаходити у висловлюваннях речення з непрямою мовою; удосконалювати вміння правильно інтонувати й розставляти розділові знаки в реченнях з непрямою мовою; розвивати творчі вміння замінювати пряму мову на непряму.

Обладнання інструкції до практичного заняття

Хід роботи

I. Підготовча частина.

1. Організаційний момент. Мотивація навчальної діяльності.

II. Основна частина.

2.1. Ознайомлення з темою, метою і завданнями заняття;

2.2. Актуалізація опорних знань;

1)Бесіда:

Що називається непрямою мовою?

У чому різниця між прямою мовою і непрямою?

Які частини входять до речень із непрямою мовою?

Які розділові знаки ставляють при непрямій мові?

Які є способи заміни прямої мови непрямою?

Непряма мова - це чужа мова, відтворена тільки з дотриманням змісту без збереження форми та інтонації.

Пряма мова Непряма мова

"Розкажіть, будь ласка, про вашу Скульптор попросив, щоб розка-героїню", - попросив скульптор зали про їхню героїню. (О. Гончар).

Непряма мова характеризується такими ознаками:

1. На відміну від прямої мови, вона ніколи не виражається простим реченням: речення з непрямою мовою - це завжди складнопідрядна конструкція, в якій слова автора, що стоять на початку, виконують функцію головної частини, а непряма мова є підрядною частиною.

2. Підрядна частина з непрямою мовою завжди займає позицію після головної й поєднується з нею за допомоги сполучників та сполучних слів: хто, що, щоб, ніби, наче, неначе, який, чий, котрий.

3. Непряма мова характеризується інтонацією підрядності, за якої головне речення вимовляється підвищеним тоном.

Будова прямої мови визначає закономірності заміни її непрямою мовою, вибір сполучника чи сполучного слова.

1. Якщо пряма мова є розповідним реченням, то вона передається з'ясувальною підрядною частиною зі сполучником що в складнопідрядному реченні:.

"Ніщо так не красить людину, Ярослава подумала, що ніщо як натхнення", - подумала Ярос- так не красить людину, як палива (О. Гочар). тхнення.

2. Якщо пряма мова є спонукальним реченням, то вона разом зі словами автора замінюється складнопідрядним реченням із з'ясувальною частиною, приєднаною сполучником щоб:

"Підготувати - мотор!" - Іван Федорович тихо наказує, тихо наказує Іван Федорович щоб підготували мотор (Ю. Збанацький).

3. Якщо пряма мова є питальним реченням з питальним словом або без нього, то під час перетворення її в непряму вона стає підрядною частиною, яка поєднується за допомоги відносних займенників чи прислівників, що виконували роль питальних слів. Якщо не було питального слова, то вставляється потрібне сполучне слово.

"Ким би ви хотіли бути, Коли пісня була доспівана, Зілов?" - запитала Катря, коли Катря запитала Зілова, ким би пісня була доспівана" (В. Собко) він хотів бути.

У разі такої заміни пряме питання перетворюється на непряме, питальне слово стає засобом поєднання підрядної частини з головною, втрачається питальна інтонація й не ставиться знак питання в реченні.

4. Під час заміни прямої мови на непряму змінюються окремі граматичні форми слів, зокрема замість займенників і дієслів 1-ї і 2-ї особи прямої мови вживається відповідно форма 3-ї особи.

Перетворюючи пряму мову на непряму, необхідно звернути увагу не лише на зміну займенникових форм, а й на певну перебудову синтаксичної конструкції загалом, на зміну в певних випадках порядку слів.

5. Під час заміни прямої мови на непряму випускаються звертання, вставні слова, вигуки, частки, що надають мові емоційного забарвлення.

Невласне пряма мова - це проміжний між прямою й непрямою мовою спосіб відтворення чужої мови, так зване внутрішнє мовлення, яке передається письменником шляхом ніби перетілення у свого героя: Була дванадцята за чверть, а о першій починався іспит. Похапцем розпитуючи дорогу до інституту, Степан швидко пішов уперед. Виразність безпосередньої мети - іспит - враз заспокоїла його. Якщо він провалиться? Але в душі він був міцно певний, що іспит мине щасливо... В такт своїм певним крокам хлопець легко втишував розгойдані думки. Смішно ж було, зрештою, уявляти, що от він з 'явився і всі схиляться йому до послуг. Треба добре втямити, що він потрапив серед життя, що крутиться вже сотні років. Фей і добрих чарівників тепер немає, та й ніколи не було. Тільки терпінням та працею можна чогось досягти (В. Підмогильний). Невласне пряма мова використовується для розкриття внутрішнього світу зображуваних осіб.

Конструкції невластне прямої мови синтаксично не виділяються з авторського.

2.3. Сприймання й усвідомлення матеріалу

Робота з таблицею

Розглянути таблицю. Розказати про особливості заміни різних за метою висловлювання речень прямої мови непрямою

Речення прямої мови	Засоби зв'язку	Приклади	
		Пряма мова	Непряма мова
Розповідне	сполучники: що, ніби, щоб	Передихнула, промовила вголос: «Я вільна» (Р.Іваничук)	Передихнула, промовила вголос, що вільна
Питальне	сполучники чи сполучні слова: хто, що, який, чий, котрий, де, коли, як тощо	«А куди ви їдете, люди добрі?» — осмілився спитати Павлусь (А.Чайковський)	Павлусь осмілився спитати, куди вони їдуть
Спонукальне	сполучник щоб	«Тосю, ану йди сюди!» — закричав Юрко (Є. Гуцало)	Юрко закричав, щоб Тося підійшла.

Скласти речення з прямою мовою, різні за метою висловлювання. Замінити їх на речення з непрямою мовою.

III Підбиття підсумків.

IV Алгоритм подальших дій

- домашнє завдання повторити всі відомості про пряму та непряму мову, зміни прямої мови на непряму